

ศักยภาพทางการท่องเที่ยวเมืองชายแดนภูซาง จังหวัดพะเยา ในการเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง

Tourism Potential of Phu Sang Border Town, Phayao Province as with a Tourist Hub to Neighboring Countries in the Greater Mekong Sub-region

กรรณิกา พิมลศรี^{1/} และอดิสร เรือลม^{2/}

Kannika Phimonsee^{1/} and Adisorn Ruelom^{2/}

Abstract: The objectives of this study were to examine the tourism potential of Phu Sang border town or Baan Huag community as a convenient tourist hub to neighboring countries in the Greater Mekong Sub-region. This research was non-experimental, using qualitative research techniques such as documents research, survey research, interviews and brainstorming (focus group). The sample groups were 10 community leaders and Phu Sang Border Town Tourism Development Board, 10 government officers, 25 employees and 10 tourism specialists. For quantitative research techniques, the data was collected from 112 visitors by using questionnaires. In short, Phu Sang border town has high potential to be developed as a tourist hub to neighboring countries in the Greater Mekong Sub-region in particular. The reasons for this are 1) its geographical location, 2) its natural and cultural resources 3) the public positive attitude towards development of their community for tourism. However, we should provide training in knowledge management of tourism for people in the community, particularly Phu Sang Border Town Tourism Development Board, and 4) tourism market potential and tourist behavior. It was found that the border town of Phu Sang is where tourists can easily travel to Phu Chi Fa. Tourists come here for homestay and shop for souvenirs such as textile products, both from the local area and from Lao PDR, of which 'seven-colored woven fabric' is its most distinguished textile product. Tourists also come here to enjoy the Thai-Lao border market and to offer alms in two lands. Another reason that gives the area its potential as a tourist hub to its neighboring countries is that tourists who visit the area are also interested to go for sightseeing of the Mekong River as well as other tourism activities in Muangkob and Chaiya Buri town in Lao PDR. They also enjoy the livelihood of the communities in Lao PDR and often travel to Luang Prabang via the Baan Huag border.

Keywords: Tourism, border town

^{1/}คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ สาขาวิชาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยพะเยา อ.เมือง จ.พะเยา 56000

^{1/}Faculty of Management and Information Science, Department of Tourism, University of Phayao, Muang, Phayao 56000, Thailand

^{2/}สำนักงานโยธาและผังเมืองจังหวัดพะเยา อ.เมือง จ.พะเยา 56000

^{2/}Office of Public and Urban Phayao, Muang, Phayao 56000, Thailand

บทคัดย่อ: การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อทราบบริบททางการท่องเที่ยวของชุมชนเมืองชายแดนภูซาง หรือชุมชนบ้านฮวก จังหวัดพะเยา แล้วทำการประเมินศักยภาพทางการท่องเที่ยวในการเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านอนุภูมิภาค ลุ่มแม่น้ำโขง เป็นงานวิจัยแบบไม่มีแผนการทดลอง โดยใช้เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก ได้แก่ การวิจัยเชิงเอกสาร การสำรวจ การสัมภาษณ์และการระดมสมอง จากกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้นำชุมชน และคณะกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยว ชุมชนเมืองชายแดนภูซาง 10 คน เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ 10 คน ภาคเอกชน/ผู้ประกอบการ 25 คน ผู้เชี่ยวชาญ ทางการท่องเที่ยว/การบริหารจัดการ 10 คน และมีการผสมผสานกับการวิจัยเชิงปริมาณ ในส่วนที่เก็บรวบรวมข้อมูลจาก นักท่องเที่ยว 112 คน โดยสรุปแล้วเมืองชายแดนภูซางเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวในการเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านอนุภูมิภาค ลุ่มแม่น้ำโขงในระดับสูงโดยเฉพาะ 1) ศักยภาพทางกายภาพของตำแหน่งที่ตั้งชุมชน 2) ศักยภาพ ด้านทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านฮวก อำเภอภูซางในด้านวัฒนธรรมและธรรมชาติ 3) ศักยภาพด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวและความพร้อมของประชาชนต่อการพัฒนา การท่องเที่ยว โดยชุมชนให้ความร่วมมือและมีทัศนคติเชิงบวกกับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวจัดอยู่ในระดับมาก แต่อย่างไรก็ตาม ควรมีการพัฒนาด้านองค์ความรู้ในการจัดการการท่องเที่ยวเพิ่มเติมแก่ประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มคณะกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนเมืองชายแดน ภูซาง และ 4) ศักยภาพทางการตลาดและพฤติกรรมนักท่องเที่ยว พบว่าปัจจุบันชุมชนเมืองชายแดนภูซางเป็นจุดท่องเที่ยว เชื่อมโยงกับภูชี้ฟ้า นักท่องเที่ยวนิยมมาเยือนเพื่อเข้าพักโฮมสเตย์และจับจ่ายซื้อของที่ระลึกประเภทผ้าทอ อันเป็นจุดเด่น คือ ผ้าทอเจ็ดสี และผ้าทอจากฝั ง สปป.ลาว รวมทั้งนิยมมาสัมผัสกับตลาดนัดชายแดนไทย - สปป.ลาว และงานตักบาตร สองแผ่นดิน สำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับ สปป.ลาว นั้น ผู้มาเยือนส่วนใหญ่มีความสนใจในแหล่งเที่ยว/ กิจกรรมและบริการทางการท่องเที่ยว การเยี่ยมชมแม่น้ำโขง ณ ฝั งเมืองคอบ สปป.ลาว การไปเยือน เมืองไซยะบุรี การเยี่ยมชมวิถีชีวิตชุมชนในฝั ง สปป.ลาว และการไปเยือนเมืองหลวงพระบางโดยผ่านด่านชายแดนบ้านฮวก

คำสำคัญ: การท่องเที่ยว เมืองชายแดน

คำนำ

เมืองชายแดนภูซาง หรือ ชุมชนบ้านฮวกเป็น หมู่บ้านที่อยู่ในเขตการปกครองของ ตำบลภูซาง อำเภอ ภูซาง จังหวัดพะเยา เป็นชุมชนที่มีวัฒนธรรมเก่าแก่ โดยได้มีการจัดตั้งเป็นหมู่บ้านและตำบลขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2445 อีกทั้งมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์อันเป็น สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ได้แก่ อุทยานแห่งชาติภูซาง น้ำตกอุ้น น้ำตกโป่งผา ภูชี้ฟ้า ถ้ำน้ำลอด พระธาตุภูซาง นอกจากนี้ด้วยที่ตั้งของชุมชนติดต่อกับสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว จึงทำให้ชุมชนแห่งนี้เป็นจุด ผ่อนปรนหนึ่งที่สามารรถเชื่อมโยงอนุภูมิภาค ลุ่มแม่น้ำโขง (Greater Mekong Sub-region: GMS) ได้เป็นอย่างดี และสามารถพัฒนาเป็นเส้นทางทางการค้าการลงทุน การท่องเที่ยว ระหว่างไทยสู่ สปป.ลาวผ่านไปยังจีน ตอนใต้และเวียดนามได้ รวมทั้งการเชื่อมโยงวัฒนธรรมของ

ผู้คน โดยมีการติดต่อไปมาหาสู่มาตั้งแต่อดีตจนถึงใน ปัจจุบัน เห็นได้จากตลาดนัดชายแดน และงานตักบาตร สองแผ่นดินที่ผู้คนทั้งสองประเทศร่วมใจกันจัดขึ้นเป็น ประจำทุกปี ด้วยจุดเด่นเหล่านี้จึงทำให้ชุมชนท้องถิ่น ผู้นำ ชุมชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับ การท่องเที่ยวในพื้นที่และระดับจังหวัด มีนโยบายและสร้าง ความร่วมมือกันในการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ในพื้นที่ดังกล่าวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัด (สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพะเยา, 2553)

นอกจากนี้กระแสการพัฒนาการท่องเที่ยวตาม กรอบความร่วมมืออนุภูมิภาค ลุ่มแม่น้ำโขง อันเป็น ยุทธศาสตร์การพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจ (economic corridor) ซึ่งมีความร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยว เชื่อมโยงระหว่างกัน รวมทั้งกรอบการพัฒนาในภูมิภาค เอเชีย-แปซิฟิก จะเน้นการเพิ่มโอกาสทางการค้าระหว่าง อาเซียนและพันธมิตรทางเศรษฐกิจ โดยในปี พ.ศ. 2558

ประเทศไทยจะเข้าสู่เขตเสรีการค้าอาเซียนอย่างเป็นทางการ ถือเป็นปัจจัยที่ทำให้พื้นที่ล้านนาตะวันออก (เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน) จะเกิดการพัฒนาศักยภาพและมีการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมตามมาจำนวนมาก ทั้งในระดับประเทศ ภูมิภาค จังหวัด และชุมชนท้องถิ่น ดังเช่น ชุมชนเมืองชายแดนภูซางแห่งนี้ หากไม่มีการเตรียมความพร้อมที่ดี การพัฒนาที่เกิดขึ้นย่อมเกิดผลทางลบมากกว่าทางบวก ดังนั้น เพื่อให้การพัฒนาการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเป็นไปตามทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการศึกษา “ศักยภาพทางการท่องเที่ยวเมืองชายแดนภูซาง จังหวัดพะเยา ในการเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง” เพื่อทราบบริบททางการท่องเที่ยวของชุมชนเมืองชายแดนภูซาง จังหวัดพะเยา และประเมินศักยภาพทางการท่องเที่ยวเมืองชายแดนภูซาง อันจะเป็นข้อมูลสำคัญที่จะนำไปสู่การกำหนดทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนเมืองชายแดนนี้ ให้มีความสอดคล้องตรงกับความต้องการของชุมชนท้องถิ่น และนโยบายภาครัฐในทุกระดับ ตลอดจนสามารถสร้างความร่วมมือทางการท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบริบททางการท่องเที่ยวของชุมชนเมืองชายแดนภูซาง จังหวัดพะเยา ได้แก่ ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และธุรกิจบริการทางการท่องเที่ยว ด้านความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว และด้านการบริหารจัดการทางการท่องเที่ยวของชุมชน
2. เพื่อประเมินศักยภาพทางการท่องเที่ยวเมืองชายแดนภูซาง จังหวัดพะเยา ในการเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยแบบไม่มีแผนการทดลอง (non-experimental design) โดยมีการใช้เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ผสมผสานกับการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ได้แก่

1. การวิจัยเอกสาร (documents research) ได้จากแหล่งข้อมูลชั้นทุติยภูมิ โดยเฉพาะข้อมูลผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ เช่น บริบททางการท่องเที่ยวเมืองชายแดนภูซาง นโยบายและทิศทางการพัฒนาในพื้นที่ศึกษา

2. การวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงสำรวจและสังเกต ได้แก่ การสำรวจพื้นที่ทางด้านกายภาพในมิติของการท่องเที่ยว เช่น สภาพพื้นที่ และแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยว ภูมิหลังประวัติความเป็นมา การจัดตั้งถิ่นฐานของชุมชน สถานภาพขององค์กรหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองชายแดนภูซาง

3. การวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ใช้เครื่องมือ คือ แบบสอบถามจากกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยในประเด็น ความคิดเห็นเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยว ความคาดหวังและความต้องการในการเดินทางท่องเที่ยวเมืองชายแดนภูซาง โดยการสุ่มตัวอย่างแบบโควต้า และได้ดำเนินการเก็บข้อมูลขณะประกอบกิจกรรมในพื้นที่ (on-site survey) ในชุมชนบ้านสวก ซึ่งได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์จำนวน 112 คน การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยการสัมภาษณ์ แบบเจาะจงคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants) และการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) กับกลุ่มผู้เกี่ยวข้อง เพื่อทำการวิเคราะห์ศักยภาพทางการท่องเที่ยวของพื้นที่ และแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ร่วมกัน จนนำไปสู่ข้อมูลเชิงประจักษ์ (empirical facts) เกี่ยวกับศักยภาพทางการท่องเที่ยวเมืองชายแดน ภูซาง จังหวัดพะเยา ในการเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ จำนวน 10 คน ผู้เชี่ยวชาญ (อาจารย์ทางด้านการท่องเที่ยวและการบริหารจัดการ) จำนวน 10 คน ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนบ้านสวก จำนวน 15 คน และภาคเอกชน ได้แก่ คณะกรรมการหอการค้า สมาคมการท่องเที่ยวจังหวัดพะเยา จำนวน 25 คน โดยผู้วิจัยสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก วิธีการเลือกกรณีตรงตามประเด็นวิจัยมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ (intensity sampling)

สรุป กระบวนการตามกรอบแนวคิด (conceptual framework) ดังภาพที่ 1 และกรอบการวิจัย (research framework) ดังภาพที่ 2 ดังนี้

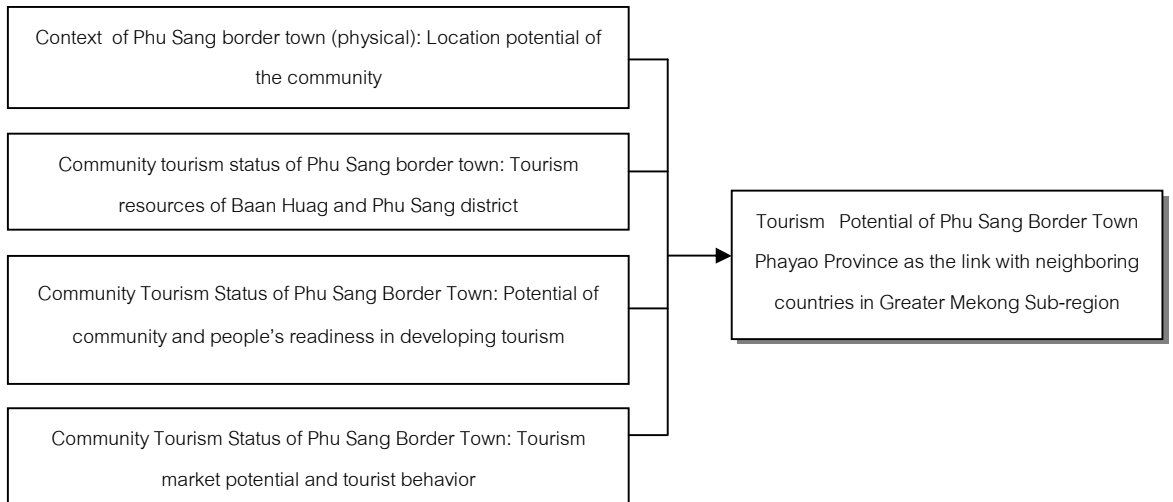

Figure 1 The conceptual framework

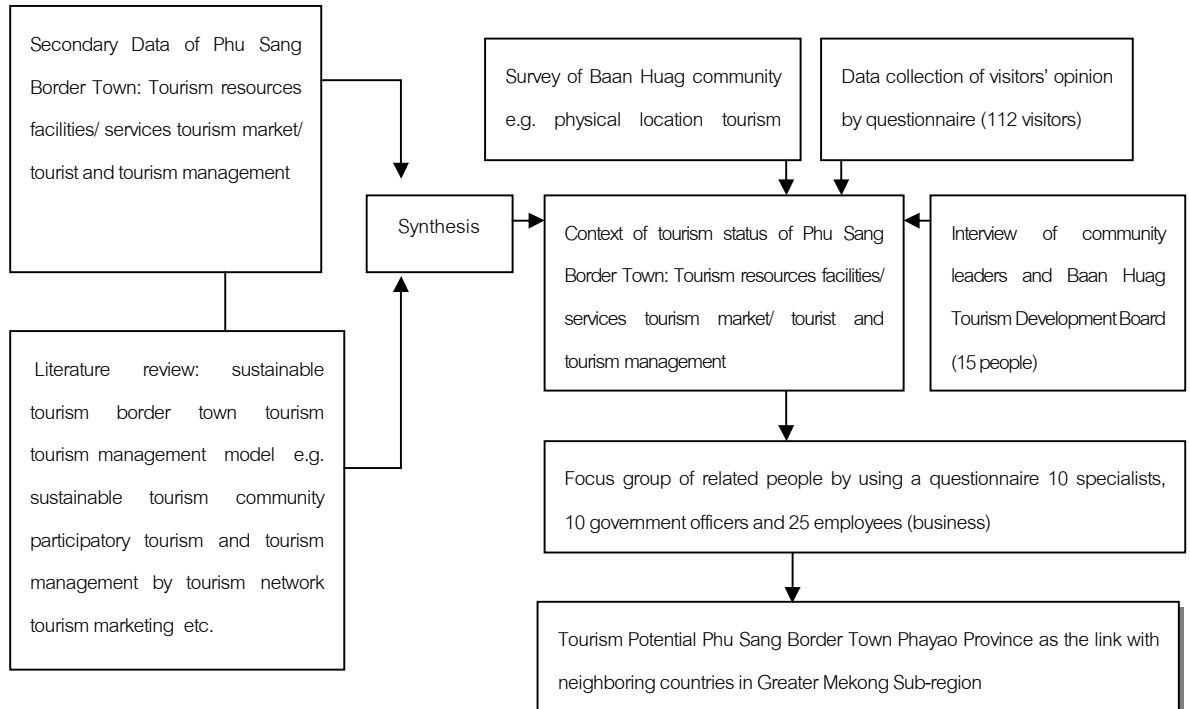

Figure 2 The research process

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ หลังจากเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวโดยใช้เครื่องมือ คือ แบบสอบถาม แล้วได้นำข้อมูลไปจัดระเบียบเพื่อนำไปสร้างคู่มือลงรหัส แล้วนำไปประมวลผลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ สำเร็จรูปในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (descriptive analysis) กับค่าสถิติพื้นฐาน คือ ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งมาจากการเก็บข้อมูลแบบการวิจัยเอกสาร การวิจัยเชิงสำรวจ การสัมภาษณ์ และการระดมสมอง โดยผู้วิจัยทำการวิเคราะห์เนื้อหา สรุปประเด็นจัดเป็นหมวดหมู่

ผลการวิจัย

การศึกษารั้ครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก โดยมีการผสมผสานกับการวิจัยเชิงปริมาณ สรุปศักยภาพทางการท่องเที่ยวเมืองชายแดนภูซาง จังหวัดพะเยา ในการเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง จำแนกเป็น 5 หัวข้อหลัก ได้แก่

1. ศักยภาพด้านกายภาพ : ตำแหน่งที่ตั้งของชุมชนในการท่องเที่ยวเชื่อมโยงประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง

เมืองชายแดนภูซางเป็นชุมชนที่มีอาณาเขตติดกับ สปป.ลาว ซึ่งเป็นจุดผ่อนปรนชั่วคราวก๊วหก หรือที่เรียกว่าด่านชายแดนบ้านฮวก เป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญของจังหวัดพะเยา และแขวงไซยะบุรีในด้านการติดต่อการค้าขาย และการท่องเที่ยวในพื้นที่ เนื่องจากจุดผ่อนปรนตั้งอยู่ในร่องเขา ทำให้การเดินทางเข้าออกเป็นไปด้วยความสะดวก ด้วยลักษณะ ภูมิประเทศและทำเลที่ตั้งที่สามารถพัฒนาการเชื่อมต่อทางโลจิสติกส์ในกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงระหว่างเมืองที่สำคัญใน สปป.ลาว คือ เมืองไซยะบุรี เมืองอุมไย เมืองหลวงพระบาง ด้วยระยะทางไม่เกิน 200 กิโลเมตร และยังสามารถเชื่อมโยงไปยังเมืองสำคัญในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง คือ

เชียงรุ่ง คุณหมิง เดียนเบียนฟูและฮานอยได้ ทำให้จุดผ่อนปรนก๊วหก (ด่านชายแดนบ้านฮวก) จึงเป็นพื้นที่ทางยุทธศาสตร์ที่มีศักยภาพในขยายการค้าการลงทุนและเชื่อมโยงวงจรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามแนวชายแดน และเป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนาการเกษตร อุตสาหกรรม และโลจิสติกส์ของภูมิภาคนี้ ซึ่งมีรายละเอียดโดยสรุป ดังนี้

1.1 ตำแหน่งที่ตั้งของด่านชายแดนบ้านฮวกสามารถเชื่อมโยงพื้นที่ประเทศไทยเข้าสู่ตอนเหนือของลาว ตอนใต้ของสาธารณรัฐประชาชนจีน และตอนเหนือของเวียดนาม ด้วยตำแหน่งทางทำเลที่ตั้งของจุดผ่อนปรนชั่วคราวก๊วหก ที่สามารถเดินทางสู่เมืองสำคัญในประเทศ และในแขวงไซยะบุรีของสปป.ลาวนั้น สามารถแสดงระยะทางติดต่อได้ดังตารางที่ 1 เมื่อเปรียบเทียบทำเลที่ตั้งและความเชื่อมโยงระหว่างเชียงใหม่ซึ่งเป็นศูนย์กลางการพัฒนาในภูมิภาค ด่านชายแดนเชียงของ จ.เชียงราย ระยะทาง 320 กิโลเมตร ด่านชายแดนห้วยโก๋น จ.น่าน ระยะทาง 450 กิโลเมตร และจุดผ่อนปรนชั่วคราวก๊วหก จ.พะเยา ระยะทาง 250 กิโลเมตร อันเป็นระยะทางที่ใกล้ที่สุดซึ่งอยู่ในกลุ่มล้านนาตะวันออกเหมือนกัน และเมื่อเปรียบเทียบทำเลที่ตั้งและความเชื่อมโยงระหว่างกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นศูนย์กลางการพัฒนาระดับประเทศ จุดผ่อนปรนก๊วหก (บ้านฮวก) มีข้อได้เปรียบในด้านระยะทางที่สะดวกและใกล้กว่า ด้วยระยะทาง 793 กิโลเมตร ด่านชายแดนเชียงของ จ.เชียงราย ระยะทาง 930 กิโลเมตร ด่านชายแดนห้วยโก๋น จ.น่าน ระยะทาง 806 กิโลเมตร จะเห็นถึงความได้เปรียบในด้านการคมนาคม ระยะเวลาในการเดินทาง และลักษณะภูมิประเทศที่เป็นที่ราบเป็นส่วนใหญ่ซึ่งสะดวกต่อการเดินทาง ส่งผลต่อความคุ้มค่าในการเดินทางทั้งด้านการขนส่ง การค้า และการท่องเที่ยว ในด้านความประหยัดเวลาและต้นทุนค่าใช้จ่าย ทำให้แนวทางการพัฒนา ด้านโลจิสติกส์ทั้งในพื้นที่ ระหว่างพื้นที่ในประเทศและเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน คือ สปป.ลาว เวียดนาม และจีนตอนใต้ การขยายการค้าการลงทุน การเชื่อมโยงวงจรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามแนวชายแดน และการพัฒนาร่วมกับกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงซึ่งมีการพัฒนาไปมาก หากมีการยกฐานะการเป็นด่านชายแดนถาวร

Table 1 Distance comparison of important tourist spots

Route		Distance (km)
Phayao	Bangkok	691
	Chiang Mai	150
	Chiang Rai	90
	Baan Huag Checkpoint (Kiew Hok)	102
Chiang Mai	Chiang Khong Checkpoint	320
	Huai Kon Checkpoint	450
	Baan Huag Checkpoint (Kiew Hok)	252
Route		Distance (km)
Bangkok	Chiang Khong Checkpoint	930
	Huai Kone Checkpoint	806
	Baan Huag Checkpoint (Kiew Hok)	793
Baan Huag Checkpoint (Kiew Hok)	Muangcob, Lao PDR	20
	Pakcob (Kong River)	39
	Pak Tha (connect to R3A)	76
	Chianghon	71
	Muanghongsa	137
	Luang Phrabang	330

1.2. การเปิดประตูบ้านฮวก เป็นการเชื่อมโยงพื้นที่ตามกรอบความร่วมมือยุทธศาสตร์การพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจของอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขงที่มีการพัฒนาการเชื่อมโยงพื้นที่จากเวียดนามตอนเหนือสู่ท่าเรือน้ำลึกกะเลกัวก (Kalegauk) ที่เมืองเย ในเขตจังหวัดมละแหม่งและท่าเรือน้ำลึกทวาย ของประเทศเมียนมาร์ การเปิดจุดผ่อนปรนทางการค้าและจุดผ่านแดนถาวรก๊วก (บ้านฮวก) จะเป็นโอกาสขยายการค้า การลงทุน และเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามแนวชายแดน และเป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนาการเกษตร ระหว่างแขวงไซยะบุรีของประเทศลาว กับจังหวัดพะเยา และกลุ่มล้านนาตะวันออก การสร้างความเชื่อมโยงระหว่างประเทศในกลุ่มอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง โดยเฉพาะประเด็นพัฒนาอนุภาคนี ให้เป็นแหล่งผลิตอาหารเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร โดยการมุ่งเน้นการขยายฐานการผลิตด้านอุตสาหกรรมและเกษตร ในแขวงไซยะบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่ยังคงมีพื้นที่มากพอที่จะขยายพื้นที่เพื่อการเกษตร ควบคู่กับการปรับเปลี่ยน

การผลิตในประเทศ เช่น การพัฒนาข้าวพันธุ์ดีที่มีราคาในตลาดโลกสูง หรือการทำการเกษตรชนิดอื่นที่ไม่แย่งตลาดกันเองในกลุ่มประเทศ การพัฒนาตามกรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง สำหรับความเป็นไปได้ของการพัฒนาเส้นทางการค้าและการท่องเที่ยวจากจีนตอนใต้ และเวียดนาม ลงสู่ท่าเรือน้ำลึกในประเทศเมียนมาร์ จะทำให้เกิดการพัฒนาระบบโลจิสติกส์ของกลุ่มอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง โดยการผ่านเส้นทางบ้านฮวก พะเยา ลงสู่ด่านชายแดนแม่สอดมีความเป็นไปได้สูง ด้วยสาเหตุของการพัฒนาระบบโครงข่ายคมนาคมในแขวงไซยะบุรี ที่ดำเนินการพัฒนาเส้นทางคมนาคม โดยได้รับเงินสนับสนุนจากธนาคารแห่งเอเชีย (ADB) ในการพัฒนาเส้นทางบ้านฮวก – เมืองคอบ – ปากคอบ – ปากทา - ถนน R3A สู่วัยทวาย – เชียงฮ่อน – เมืองคอบ ซึ่งโครงการดังกล่าวสามารถสร้างโครงข่ายคมนาคมเชื่อมโยง แขวงไซยะบุรีสู่แขวงอุดมไชย แขวงหลวงพระบาง และแขวงบ่อแก้ว ซึ่งเป็นพื้นที่เศรษฐกิจที่สำคัญของ สปป.ลาว ดังภาพที่ 3

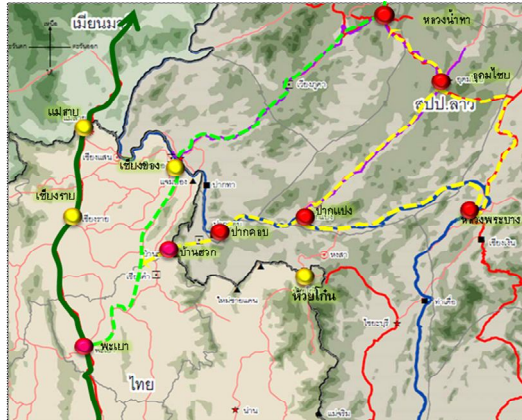

Figure 3 Map of the advantage of Kiew Hok Temporality Permitted Area (Baan Huag) as a link with the important town in Lao People's Democratic Republic

ผลของการเปิดยกระดับจุดผ่อนปรนชั่วคราว กว๊ากเป็นด่านชายแดนนั้น จะส่งผลให้เกิดเส้นทางการเชื่อมโยงระบบการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวจาก จีนตอนใต้ สปป.ลาว ตอนเหนือ และเวียดนามตอนเหนือ ลงสู่พื้นที่เศรษฐกิจที่สำคัญทางตอนใต้ และตะวันตก ของอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ได้แก่ กรุงเทพมหานคร แหลมฉบัง มาเลเชีย ท่าเรือสิงคโปร์ และท่าเรือทวาย ของประเทศเมียนมาร์ ซึ่งจะทำให้พะเยา และด่าน ชายแดนบ้านฮวกเป็นจุดเชื่อมต่อของพื้นที่พัฒนาตาม กรอบการค้า GMS ได้อย่างดี นอกจากนั้นแขวงไชยะบุรี ของ สปป.ลาว ยังจะกลายเป็นพื้นที่สำคัญทาง ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการค้า ด้วยระบบโครงข่าย คมนาคมที่พัฒนาขึ้นมาใหม่ และการเชื่อมต่อเข้ายัง ประเทศไทยที่ด่านชายแดนก๊วก (บ้านฮวก)

สรุปผลการวิจัย

1. ศักยภาพด้านทำเลที่ตั้งและแนวโน้มเส้นทางการท่องเที่ยวเชื่อมโยงวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำโขงสายใหม่

ในประเด็นการพัฒนาความเชื่อมโยงด้านการท่องเที่ยว จังหวัดพะเยาจะสามารถพัฒนาเส้นทางความเชื่อมโยงการท่องเที่ยวใหม่เชิงนิเวศวัฒนธรรมสายใหม่ 3 เส้นทาง คือ

1. เส้นทางจากจังหวัดพะเยา ผ่านด่านชายแดนบ้านฮวก เมืองคอบ ปากทา สปป.ลาว เข้าถนน R3Aสู่จีนตอนใต้
2. เส้นทางจากพะเยา บ้านฮวก เมืองคอบ หงสา สู่หลวงพระบางเมืองมรดกโลก และการเดินทางไปสู่ปากคอบ ล่องน้ำโขงสู่หลวงพระบาง
3. เส้นทางจากพะเยา บ้านฮวก ปากคอบ ปากแบ่ง อุดมไชย สู่เวียดนามตอนเหนือ ผ่านเดียนเบียนฟู เข้าสู่ฮานอย หากมีการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวดังกล่าว จะเป็นการพัฒนาขีดความสามารถและศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดพะเยาอย่างมาก และที่สำคัญการยกระดับจุดผ่อนปรนก๊วกนั้น จะทำให้การพัฒนาการเกษตรในภูมิภาค พัฒนารูปแบบการผลิตทางการเกษตร ในลักษณะการลงทุนร่วมกันระหว่างจังหวัดพะเยา และแขวงไชยะบุรี ซึ่งทำให้ปริมาณผลผลิตทางการเกษตร และการลงทุนในพื้นที่จากภาวะความต้องการอาหารของโลก การผลักดันให้พะเยาเป็นแหล่งอาหารของโลก มีศักยภาพสูงขึ้น กลายเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาขีดความสามารถการแข่งขันในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงได้

2. ศักยภาพด้านทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านฮวกและอำเภอภูซาง

การพัฒนายกระดับด้านก๊วก (บ้านฮวก) จะทำให้การท่องเที่ยวในพื้นที่มีศักยภาพเพิ่มขึ้นจากเดิม คือ การเป็นเมืองท่องเที่ยวชายแดนสู่ประเทศเพื่อนบ้านใน

ระดับสากล ปัจจุบันสภาพทางการท่องเที่ยวในชุมชนบ้านฮวกและแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา ถือเป็นพื้นที่สำคัญที่มีศักยภาพทางด้านการท่องเที่ยว ผลการศึกษาของประกอบศิริ และภรณ์ภา (2554) ได้รายงานไว้ว่า ชุมชนเมืองชายแดนภูซางมีศักยภาพทางด้านการท่องเที่ยวในระดับสูงด้วยบรรยากาศที่มีภูเขา ล้อมรอบ อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ชาติพันธุ์ และความสัมพันธ์ระหว่างชนชาติไทย ลาว อันมีการไปมาหาสู่กันมายาวนาน จนได้สมญานามสำหรับพื้นที่แห่งนี้ คือ **“หุบเขาแห่งสายสัมพันธ์สองแผ่นดิน”** และในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวก็มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยือนอยู่เป็นจำนวนมาก เนื่องจากเป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ คือ ภูชี้ฟ้า และน้ำตกภูซาง ซึ่งเป็นน้ำตกอุ่น ถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความมหัศจรรย์ตามโครงการ Amazing Thailand โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สรุปแล้วจุดแข็งของภูซาง หรือ P H U S A N G มีความน่าสนใจ ดังต่อไปนี้

P: Peaceful and Pooloo เมืองชายแดนที่สงบ สุขปลอดภัย และเป็นชุมชนที่ร่วมกันอนุรักษ์แต่ป่าดง

H: Happiness เมืองที่มีความสุขกายสบายใจ ทั้งผู้คนและผู้คนใน (มีศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ)

U: Unique เมืองที่มีเอกลักษณ์แห่งวัฒนธรรมชนชาติสองแผ่นดิน เช่น การตักบาตรสองแผ่นดิน ตลาดนัดไทย-ลาว ชุมชนไทลื้อภูซาง

S: Smile รอยยิ้มและมิตรภาพของผู้คน ทั้งในเมืองภูซาง และผู้คนใน สปป.ลาวอันมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมานาน

A: Amazing มหัศจรรย์แห่งน้ำตกอุ่นแห่งเดียวในประเทศไทย และความงามของผ้าทอเจ็ดสี ผ้าทอสองแผ่นดิน

N: Natural ธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ล้อมรอบชุมชน เป็นแหล่งสมุนไพรและอาหารสุขภาพ มีพืชผลทางการเกษตรที่ปลอดภัย ผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติ เช่น น้ำอ้อยสบบง (มีการจัดเทศกาลน้ำอ้อยหวานสบบงในเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี) ของดีภูซาง ข้าวเก่า และผักปลอดสารพิษ

G: Great เมืองที่ดีที่สุด จากองค์ประกอบทั้ง 6 ประการข้างต้น ไม่ว่าจะเป็นเมืองที่สงบ ปลอดภัย วิถีชีวิตที่เรียบง่าย ชุมชนมีความสุข มีเอกลักษณ์โดดเด่น ผู้คนยิ้มแย้มแจ่มใส เป็นมิตร มีสิ่งมหัศจรรย์และธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ จึงถือได้ว่า เมืองชายแดนภูซางแห่งนี้ เป็นเมืองที่ดีที่สุดในการได้มาเยือน มาสัมผัสหรือได้การใช้ชีวิตในสภาพแวดล้อมที่เป็นสุข

ผลการประเมินโดยเปรียบเทียบคุณลักษณะของเมืองชายแดนที่เป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวไปเยือนโดยเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน

ปัจจุบันเมืองชายแดนเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวไปเยือนเป็นจำนวนมาก ดังเช่นบริเวณพรมแดนเม็กซิโก - สหรัฐอเมริกา มีเมืองชายแดนหลายเมืองที่เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะเมือง Nuevo Laredo เมือง Los dos Laredos ดังที่ Sullivan *et al.* (2012) ยังได้รายงานไว้ว่า เหตุผลสำคัญที่ผู้มาเยือนชายแดนเม็กซิโก กับสหรัฐอเมริกาเป็นจำนวนมากนั้น เนื่องจากความเป็นเมืองชายแดนระหว่างประเทศเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดึงดูดใจ แม้นักท่องเที่ยวจะไม่ได้ไปเยือนเม็กซิโกทั่วประเทศ แต่ประสบการณ์เพียงแคการได้สัมผัสเฉพาะเมืองชายแดนของเม็กซิโก ก็ถือว่าได้สัมผัสกับวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นเม็กซิโกที่มีสีสัน จึงเป็นประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีคุณค่า ตื่นตาตื่นใจในเมืองที่แตกต่างและสวยงาม คุณลักษณะสำคัญของเมืองชายแดนที่เป็นปัจจัยอันมีอิทธิพลให้นักท่องเที่ยวมาเยือน ดังที่ Hann and Beller-Hann (1998) และ Carsten (1998) ได้กล่าวถึง สรุปตามตารางและเปรียบเทียบกับบ้านฮวก โดยการประเมินจากผู้ที่เกี่ยวข้องในเวทีประชุมกลุ่มย่อยผู้ประเมินได้ให้ค่าคะแนนแต่ละตัวชี้วัด (rated score หรือ ค่า R) ทั้ง 5 ระดับ จากค่าคะแนน 1 ถึง 5 คะแนน แล้วมีการวิเคราะห์ แปรผลตามเกณฑ์จากต่ำมาก - ต่ำมาก สรุปผลได้ตามตารางที่ 2

Table 2 Tourism potential of Phu Sang border town in comparing with the actual condition and in case of being International check point

Important characteristics of being tourism border town	characteristics of Phu Sang (Baan Huag) tourism border town, Phu Sang District, Phayao Province	Authentic assessment	Interpreting result	Assessment score of international checkpoint	Interpreting result
Touching different culture	Diversity of ethnics makes the area attractive and the visitors can touch Tailue Mong and Lanna people's culture etc., especially Laos that still maintain traditional lifestyle	3.3	Fair	4.2	Excellent
Shopping for souvenir, local things, food and drink	Seven colors woven fabric / textile from Laos/ agricultural products/handicraft	4.1	Good	4.5	Excellent
Having oversea experiences	At present, the route is not convenient for the visitors (except Phayao residents) If it is upgraded to be the international checkpoint, it will be the route to important tourist places e.g. Luang Phra Bang, Udomchai or the route to Thailand as the entrance to Chiang Mai especially for foreign visitors	1.2	Very low	4.7	Excellent
Historical Story	The linkage route via Baan Huag is considered to be the historical route, the interesting legend of Tai Lue immigration in Eastern Lanna Region with Chiang Rung (Xishuangbanna) These stories can be used as the cultural cost and the tourist attraction	2.1	Fair	4.1	Good
Convenient access	Convenience is the advantage of Kiew Hok Checkpoint. Its physical geography is the plain area in the mountain pass. The distance is nearer when it is compared with nearest checkpoint (Chiang Khong, Huay Kone), but nowadays the route in Laos is rough	3.4	Fair	4.3	Excellent
Cheap price of travelling border town	In terms of price, the living cost in Phu Sang and Phayao, including Muangcob in Laos is not high when it is comparing with the large city. Besides, the location of Phu Sang is nearer than the surrounding border town so it is economical of both time and cost	4.6	Excellent	4.5	Excellent
Safety visit	The living condition still maintains the country rural area. This makes Phusang Border town and Muangcob in Laos is charming with the people's friendliness, family relationship, peaceful community and a few of crimes is founded in the area	4.4	Excellent	4.5	Excellent
Total average	3.31	Fair	4.40	Excellent	

จากตารางเปรียบเทียบฯ ดังกล่าว ซึ่งให้เห็นว่า ปัจจุบันเมืองชายแดนภูซางมีศักยภาพทางการท่องเที่ยวในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชายแดนอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าคะแนน 3.31) เนื่องจากยังคงมีข้อจำกัดในการผ่านแดน โดยเฉพาะในการเป็นจุดผ่อนปรน ซึ่งนักท่องเที่ยวไม่สามารถเข้าออก หรือผ่านแดนได้โดยสะดวก แต่หากมีการยกระดับให้ด่านก๊วก (บ้านฮวก) ให้เป็นด่านสากล จะเป็นการเพิ่มศักยภาพทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ อันสามารถเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านในกลุ่มอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขงได้เป็นอย่างดี และจะสามารถเพิ่มศักยภาพเมืองชายแดนภูซางในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชายแดนให้อยู่ในระดับดีมาก (ค่าคะแนน 4.40)

3. ศักยภาพด้านการบริการจัดการการท่องเที่ยวและความพร้อมของประชาชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว

ผลการศึกษาของ ประกอบศิริ และกรรณิกา (2554) ได้ศึกษาทัศนคติและความคิดเห็นของประชาชนท้องถิ่นที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในเมืองชายแดนบ้านฮวก เก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบบสอบถาม จากผู้นำครอบครัวทุกหลังคาเรือนที่มีรายชื่ออยู่ในสำมะโนครัวของชุมชน จำนวนทั้งสิ้น 324 หลังคาเรือน ผลการศึกษาโดยสรุป พบว่า

1. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนในบ้านฮวก ในภาพรวมทั้งหมดจัดอยู่ในระดับที่ดี เมื่อจำแนกการมีส่วนร่วมในแต่ละด้านพบว่า การมีส่วนร่วมที่จัดอยู่ในระดับที่ดีนั้น ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการช่วยประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน รองลงมาตามลำดับ คือ การมีส่วนร่วมรับรู้ ได้แก่ การรับรู้ รับทราบ การดำเนินการโครงการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวต่าง ๆ การมีส่วนร่วมในการทำให้ชุมชนน่าอยู่มากขึ้นกว่าเดิม เช่น ชุมชนมีการจัดภูมิทัศน์ให้สวยงาม การปรับปรุงสาธารณูปโภค การช่วยพัฒนาการท่องเที่ยว เช่น การปรับปรุง ตกแต่งคุ้มบ้าน และการมีส่วนร่วมด้านอื่น ๆ

2. ความคิดเห็นที่มีต่อการพัฒนากิจกรรมและการบริการด้านการท่องเที่ยวในชุมชน พบว่าชุมชนให้ความสำคัญและต้องการให้มีกิจกรรมท่องเที่ยว คือ

การเช่าจักรยานชมหมู่บ้าน การจัดทำพิพิธภัณฑ์มีชีวิต หรือการเปิดบ้านขายผลิตภัณฑ์ชุมชน ตลาดนัดชายแดนไทย – ลาว ถนนคนเดิน – กาดโบราณ งานทำมือของชุมชน การเยี่ยมชม สักการะบูชา วัดบ้านฮวก รับประทานอาหารพื้นบ้าน / อาหารปลอดสารพิษของชุมชน การเรียนรู้เรื่องสมุนไพร กับหมอเมือง (หมอพื้นบ้าน) การวาดแผนโบราณ การชมและเรียนรู้การทอผ้า และการพัฒนาที่พัก บ้านฮวกโฮมสเตย์ ม่อนผาหม่น การพาเที่ยวน้ำตกโปงผา การตั้งแคมป์ในหมู่บ้าน การเรียนรู้วิถีเกษตรกับชุมชน การเรียนรู้งานหัตถกรรม จักสาน การนั่งล้อวัว (เกวียน) ชมวิถีชีวิตชุมชน การเล่นน้ำในลำธาร /อ่างเก็บน้ำ การแสดงดนตรี ฟ้อนรำของหมู่บ้าน การเยี่ยมชมสักการะบูชา วัดพระธาตุภูซาง การเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงในอำเภอภูซาง ด้านบริการด้านการท่องเที่ยวอื่น ๆ ในชุมชนบ้านฮวก พบว่าชุมชนต้องการให้มีการพัฒนา ด้านสื่อประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ เช่น ป้าย แผ่นพับ ฯลฯ ของที่ระลึกที่เป็นสัญลักษณ์ของท้องถิ่น ด้านงานเทศกาล ประเพณี ณ เมืองชายแดนภูซาง พบว่าชุมชนให้ความสำคัญต่อการจัดงานดังกล่าวสองแผ่นดิน (29-30 ธันวาคม) สำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชื่อมโยงไปยังเมืองคอบ สปป.ลาว นั้น พบว่าชุมชนท้องถิ่นให้ความสำคัญต่อการเยี่ยมชมแม่น้ำโขง ณ ผังเมืองคอบ สปป.ลาว รองลงมา คือ การไปเยือน เมืองหลวงพระบาง การข้ามพรมแดนไปเยือนแผ่นดิน สปป.ลาว (ไปกลับในวันเดียว) การเยี่ยมชมภูชี้ฟ้ากลางแม่น้ำโขงในผัง สปป.ลาว การเยี่ยมชมวิถีชีวิตชุมชนในผัง สปป.ลาว การเข้าไปพักค้างคืนใน สปป.ลาว ชมธรรมชาติในเมืองคอบ สปป.ลาว การไปเยือน เมืองไชยบุรี และชมงานบุญ ประเพณี ณ ผังเมืองคอบ สปป.ลาว

ส่วนการศึกษาศึกษาทัศนคติของชุมชนที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในบ้านฮวก อำเภอภูซาง เป็นการศึกษาถึงพฤติกรรมภายในด้านทัศนคติของชุมชน โดยผู้วิจัยได้นำดัชนีวัดความสุขมาเป็นกรอบในการศึกษา โดยนำมาประยุกต์ใช้ร่วมกับทัศนคติที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ ซึ่งคณะผู้วิจัยมีแนวคิดว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นกับชุมชนควรมีผลต่อความสุขของคนในชุมชน ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนมี

ทัศนคติเชิงบวกกับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว จัดอยู่ในระดับมาก ซึ่งถือว่าชุมชนยังคงมีความสุขต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว เมื่อจำแนกทัศนคติในแต่ละด้านพบว่า ระดับคะแนนที่อยู่ในเกณฑ์มากที่สุดเรียงตามลำดับ ได้แก่ ชุมชนยินดีที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน พร้อมทั้งจะปฏิบัติตนต้อนรับและเป็นเจ้าบ้านที่ดีแก่ทุกคนที่มาเยือน มีทัศนคติว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นมีส่วนทำให้ชุมชนเข้มแข็ง การท่องเที่ยวมีส่วนทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น พร้อมทั้งให้ชุมชนเล็งเห็นคุณค่าความสำคัญของทรัพยากรการท่องเที่ยวและวัฒนธรรม (ศิริลักษณ์, 2556) การพัฒนาการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นมีส่วนทำให้ผู้คนในชุมชนเกิดการเสียสละแรงกาย แรงใจเพื่อประโยชน์ส่วนรวมในการพัฒนาชุมชน และควรมีการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวในชุมชนบ้านฮวกและอำเภอภูซางต่อไป

4. ศักยภาพทางการตลาดและพฤติกรรมนักท่องเที่ยว

การคาดการณ์จำนวนนักท่องเที่ยวและมูลค่าทางการท่องเที่ยว เป็นการวิเคราะห์จากข้อมูลทางสถิติการเข้าออกเมืองชายแดนในพื้นที่ใกล้เคียง คือ ด้านเชียงของ จังหวัดเชียงราย และ ด้านห้วยโก๋น จังหวัดน่าน โดยใช้หลักการของการแบ่งสัดส่วนทางการตลาด (target segment) ลักษณะและพฤติกรรมนักท่องเที่ยว รวมทั้งวิเคราะห์จากทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในภูมิภาค หลังจากนั้นได้มีการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญการระดมสมองและประชุมกลุ่มย่อย ผลการศึกษา พบว่าตามสถิติจำนวนคนเดินทางเข้าออกด่านเชียงของในปี พ.ศ.2553 พบว่าเป็นคนไทยขาเข้าจำนวน 50,750 คน ขาออกจำนวน 51,732 คน ส่วนคนต่างประเทศ (ไม่นับรวมคนสัญชาติลาว) ขาเข้าจำนวน 37,354 คน ขาออก 61,361 คน จำนวนดังกล่าวนี้ส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้าออกระหว่างประเทศไทยกับ สปป.ลาว โดยมีการพักแรมค้างคืนในตัวเมืองเชียงของเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ พฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ การเข้าออกเมืองเชียงของไปยังประเทศเพื่อนบ้าน ส่วนใหญ่มีเส้นทางการเดินทางระหว่าง เมืองหลวงพระบาง สปป.ลาว หรือเมืองเชียงรุ่ง

(สิบสองปันนา) มณฑลยูนนาน ประเทศจีนกับเมืองเชียงใหม่ ประเทศไทย สำหรับจังหวัดเชียงใหม่มยังคงถือเป็นจุดหมายปลายทางในภาคเหนือของไทยที่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศให้ความสนใจ ดังนั้นการเปิดด่านก๊วกหก (บ้านฮวก) จะเป็นเส้นทางท่องเที่ยวสายใหม่ที่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเลือก เนื่องจากข้อได้เปรียบทางระยะทาง และสิ่งดึงดูดใจในพื้นที่ที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติและวัฒนธรรม

สถานการณ์ในอนาคตของด้านเชียงของ ซึ่งจะมีการเปิดสะพานมิตรภาพแห่งที่ 4 ในปี พ.ศ. 2556 จะเป็นการเสริมศักยภาพทางการค้า การลงทุนและการท่องเที่ยวของ เชียงของ และจังหวัดเชียงราย รวมทั้งในภูมิภาคล้านนาตะวันออกอย่างมาก โดยเฉพาะการขนส่ง การคมนาคมทางบก ส่วนการเดินทางท่องเที่ยวทางน้ำ (เรือ) โดยเฉพาะจากเชียงของสู่หลวงพระบางคาดว่าจะลดลงหากมีการเปิดใช้สะพานมิตรภาพฯ ในด้านภาพลักษณ์ของเมืองเชียงของจะเป็นเมืองท่องเที่ยวที่เป็นจุดเชื่อมโยงการคมนาคมและจุดขนถ่ายสินค้าที่สำคัญ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลข้างต้น หากมีการยกระดับด่านก๊วกหก (บ้านฮวก) ให้เป็นด่านถาวรจะเกิดประโยชน์ทั้งฝั่งไทย และ สปป.ลาว อย่างยิ่ง เนื่องจากจะเป็นเส้นทางท่องเที่ยวสายใหม่ มีข้อได้เปรียบทางระยะทางและสิ่งดึงดูดใจโดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่นิยมวิถีความดั้งเดิม ความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ ซึ่ง สปป.ลาว ก็ได้มีการวางภาพลักษณ์ของเมืองคอบให้เป็น “เมืองแห่งขุนเขา วิถีเกษตรอินทรีย์” ดังนั้น เส้นทางนี้จะเป็นจุดที่ทำให้นักท่องเที่ยวสนใจเข้ามาเยือน และเป็นจุดเชื่อมต่อการท่องเที่ยวจากเชียงใหม่ ไปยังหลวงพระบาง เมืองอุดมไชย และเมืองเชียงรุ่ง ซึ่งคาดการณ์ว่าจะมีจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่จะเลือกใช้เส้นทางนี้สูงถึง 50% จากจำนวนที่เข้าออกเมืองเชียงของ คิดเป็นจำนวนขาเข้าประมาณ 16,000 คน ส่วนขาออกจำนวนประมาณ 30,000 คน ส่วนนักท่องเที่ยวชาวไทยน่าจะเลือกใช้เส้นทางนี้ประมาณ 20% คิดเป็นจำนวนขาเข้าประมาณ 10,000 คน ส่วนขาออกจำนวนประมาณ 10,000 คน ในภาพรวมจะมีนักท่องเที่ยวที่จะเข้าออกเมืองโดยผ่านบ้านฮวก จำนวนประมาณ 66,000 คน เป็นอย่างน้อย (ยังไม่ได้คำนวณจำนวนนักท่องเที่ยวที่มี

สัญญาติลาว) และหากมีการพักค้างคืนที่บ้านฮวก หรือ จังหวัดพะเยา 1 คืน คาดว่าจะมีมูลค่าทางการท่องเที่ยว จากการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวไม่ต่ำกว่า 66,000,000 บาทต่อปี และหากมีการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของพื้นที่เพิ่มขึ้นก็จะสามารถดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาใช้เส้นทางนี้ และพักค้างคืนเพิ่มขึ้น ก่อให้เกิดมูลค่าทางการท่องเที่ยวที่เอื้อประโยชน์ต่อ เศรษฐกิจของจังหวัดพะเยา และภูมิภาคล้านนา ตะวันออกที่ต่อไป

สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับ พฤติกรรมและความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาเยือนชุมชนเมือง ชายแดนภูซาง สรุปข้อมูลสำคัญได้ดังนี้ ลักษณะการเดินทางและการท่องเที่ยวของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่มากับกลุ่มครอบครัว ทั้งนี้ยังพบข้อสังเกต ขณะทำการเก็บข้อมูลในพื้นที่ว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มาเยือนบ้านฮวกนั้น มีกลุ่มที่สนใจในแนวทำนุอุปถัมภ์กับการได้ท่องเที่ยวควบคู่ไปด้วยมีจำนวนมากถึงสิบคน ดังนั้น จึงเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมายสำคัญในการทำการตลาดต่อไป ด้านสิ่งดึงดูดใจที่ทำให้นักท่องเที่ยวมีความต้องการมาเยือน และเมื่อได้มาสัมผัสแล้วเกิดความประทับใจมากมายหลายประการ คือ 1) ตลาดนัดชายแดน ไทย- สปป.ลาว ซึ่งมีบรรยากาศของการแลกเปลี่ยนสินค้า ระหว่างคนสองแผ่นดิน การจำหน่ายของป่า ของพื้นเมือง ของแปลกที่หายากในเมืองใหญ่ 2) วิถีชีวิตของผู้คนชนบท การสัมผัสได้ถึงวิถีชีวิตแบบชนบทไทยที่ยังคงมีอัตลักษณ์แบบดั้งเดิม 3) ความเป็นมิตรไมตรีจากเจ้าบ้าน ผู้คนในชุมชนบ้านฮวกและพื้นที่ใกล้เคียงยังคงมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นมิตรกับผู้มาเยือนด้วยความจริงใจ สร้างความประทับใจต่อผู้ที่ได้มาสัมผัสอย่างยิ่ง 4) โฮมสเตย์บ้านฮวกกับการสัมผัสวิถีชุมชน นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับวิถีชุมชนซึ่งส่วนใหญ่เกิดความประทับใจแล้วนำประชาสัมพันธ์ปากต่อปาก โดยเฉพาะในสังคมออนไลน์ที่นิยมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทางการท่องเที่ยวผ่านเว็บไซต์ต่าง ๆ 5) งานตักบาตรสองแผ่นดินและการสัมผัสดินแดนประเทศเพื่อนบ้าน 6) งานหัตถกรรม ผ้าทอและของที่ระลึกแบบพื้นเมืองประจำถิ่น สำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านโดยเฉพาะสปป.ลาว นั้น

ผู้มาเยือนส่วนใหญ่มีความสนใจในแหล่งเที่ยว/กิจกรรมและบริการทางการท่องเที่ยว การเยี่ยมชมแม่น้ำโขง ณ ผังเมืองคอบ สปป.ลาว การไปเยือน เมืองไชยบุรี การเยี่ยมชมวิถีชีวิตชุมชนในฝั่ง สปป.ลาว และการไปเยือนเมืองหลวงพระบาง โดยผ่านด่านชายแดนบ้านฮวก

5. แนวทางการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเมืองชายแดนภูซาง จังหวัดพะเยา

จากการระดมสมอง ได้มีการประเมินศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านฮวกในการเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยสรุปผลได้ว่า เมืองชายแดนภูซางอยู่ในตำแหน่งที่มีจุดแข็งที่โดดเด่น ในด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ด้านตลาดการท่องเที่ยว ด้านธุรกิจบริการและการท่องเที่ยว โดยจะต้องเสริมสร้างพันธมิตร พัฒนาจุดแข็งด้านการท่องเที่ยวโดยเฉพาะการพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองชายแดนที่สามารถเชื่อมโยงเป็นเส้นทางท่องเที่ยวสู่อุณหภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง โดยสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชนท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมและพัฒนาในทุกองค์ประกอบของการท่องเที่ยว ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยว และการจัดการโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น โดยสรุปแนวทางการพัฒนา ดังนี้

5.1 ควรมีการเตรียมความพร้อมของชุมชนท้องถิ่น ในการรองรับการพัฒนาโดยอยู่บนพื้นฐานของ การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เพื่อให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือที่ใช้ส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรทั้งทางธรรมชาติ วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน

5.2 การพัฒนาจุดแข็งของทรัพยากรการท่องเที่ยวให้โดดเด่นชัดเจน โดยสร้างความโดดเด่นของทรัพยากรซึ่งมีศักยภาพสูง โดยเฉพาะการเป็นเมืองชายแดนอันสงบสุข เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน การเป็นแหล่งธรรมชาติทั้ง พืชพันธุ์ สัตว์ป่า และวัฒนธรรมที่หลากหลาย เพื่อให้เกิด “หุบเขาแห่งสายสัมพันธ์สองแผ่นดิน” การเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวเลาะเลียบริมตะเข็บด้านนาตะวันออก ภูซางแหล่งวัฒนธรรมแห่งชาติสองแผ่นดิน

5.3 ส่งเสริมความเข้มแข็งและศักยภาพของผู้ประกอบการในพื้นที่ การสร้างเครือข่ายภาคธุรกิจบริการ

และการท่องเที่ยวในทุกระดับ เสริมสร้างพัฒนาศักยภาพ ความพร้อมในผลิตภัณฑ์ การบริการและการรองรับ นักท่องเที่ยวของภาคธุรกิจบริการ การพัฒนามาตรฐาน ควบคุมและตรวจสอบการบริการ

5.4 การส่งเสริมตลาดและประชาสัมพันธ์เชิงรุก เพื่อให้มีการผลักดันการยกระดับด้านก๊วก (บ้านฮวก) ให้เป็นด่านถาวร ทั้งในระดับชุมชน จังหวัดพะเยา ภูมิภาคล้านนาตะวันออก และระดับประเทศ รวมทั้งการ ผลักดันในระดับความร่วมมือกับ สปป.ลาว

5.5 การผลักดันในระดับนโยบายแบบเชิงรุก ให้มีการยกระดับด้านก๊วก (บ้านฮวก) ให้เป็นด่านถาวร รวมทั้ง การสร้างความร่วมมือกับ สปป.ลาว ในด้านต่าง ๆ เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อประเทศเพื่อนบ้าน

5.6 การปรับเปลี่ยนภายในระบบบริหารจัดการ การท่องเที่ยว โดยการส่งเสริมให้งานด้านการท่องเที่ยว ได้รับการบรรจุไว้ในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดแบบ บูรณาการ เสริมสร้างความร่วมมือทางด้านการท่องเที่ยว สองแผ่นดินกับประเทศเพื่อนบ้าน (ลาว) การพัฒนาระบบ สาธารณูปโภค การคมนาคมขนส่ง ระบบความปลอดภัย และระบบการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมป้องกันมลภาวะใน พื้นที่ และส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพด้านการบริหาร จัดการการท่องเที่ยวแก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการ พัฒนาการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชนท้องถิ่น

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความ ร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณ อย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ และขอขอบพระคุณ ผู้นำชุมชน และประชาชนในพื้นที่ที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ขอขอบคุณหอการค้าจังหวัดพะเยา สำนักงานโยธาธิการ และผังเมืองจังหวัดพะเยา สำนักงานพาณิชย์จังหวัด พะเยา สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพะเยา และ สำนักงานจังหวัดพะเยา รวมทั้งกองทุนวิจัยจาก งบประมาณรายได้ของมหาวิทยาลัยพะเยา ที่มีส่วน สำคัญในความสำเร็จของผลงานครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- ประกอบศิริ ภักดีพิณิจ และกรรณิกา พิมลศรี. 2554. การศึกษาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเพื่อกำหนด แนวทางการพัฒนาท่องเที่ยวเมืองชายแดนภูซาง. สำนักงานกองทุนสนับสนุนวิจัย, กรุงเทพฯ.
- สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพะเยา. 2553. แผนการ พัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพะเยา. สำนักงานการ ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพะเยา, พะเยา.
- สำนักงานโยธาและผังเมืองจังหวัดพะเยา. 2555. แผนที่เส้นทาง จังหวัดพะเยา. (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล: www.dpt.go.th/provinces/phayao (5 มีนาคม 2555).
- ไศจิลักษณ์ กมลศักดิ์วิกุล. 2556. การพัฒนาการจัดการ ท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่โดยชุมชน อำเภอ เสาไห้ จังหวัดสระบุรี. วารสารการพัฒนาชุมชน และคุณภาพชีวิต 1(1): 53-65.
- หอการค้าจังหวัดพะเยา. 2555. โครงการพัฒนาความเชื่อมโยง จังหวัดพะเยาสู่ สปป.ลาว “สวัสดิ์ก๊วกพะเยา สบายดี หลวงพระบาง”. หอการค้าจังหวัดพะเยา, พะเยา.
- Blatter, J. and N. Clement. 2000. Cross-border cooperation in Europe: Historical development, institutionalization, and contrasts with North America. *Journal of Borderlands Studies* 15(1): 15-53.
- Hann, C. and I. Beller-Hann. 1998. Markets, morality and modernity in north-east Turkey. pp.237-262 /n: T.M. Wilson and H. Donnan (eds.). *Border Identities: Nation and State at Internation Frontiers* Cambridge University Press, Cambridge.
- Carsten J. 1998 . Border, boundaries, tradition and state on the Malaysian periphery. pp.215-236. /n: T.M. Wilson and H. Donnan (eds.). *Border Identities: Nation and State at Internation Frontiers* Cambridge University Press, Cambridge.
- Sullivan, P., MA. Bonn, V. Bhardwaj and A. DuPont. 2012. Mexican national cross-border shopping: Exploration of retail tourism. *Journal of Retailing and Consumer Services* 19(6): 596-60.